

TELEVİZYON HABERLERİNDE SİYASAL İSLAMCI PARTİNİN TEMSİLİ: 1999 SEÇİMLERİNDE FAZİLET PARTİSİ

Çiler Dursun*

ÖZET

Bu çalışma 1999 genel seçimlerinde medyada Fazilet Partisi'nin farklı temsil stratejilerini ele almaktadır. Geçmiş bir seçim hakkında olması ilk bakışta çalışmanın analitik önemini yitirdiği izlenimi verebilir. Ancak çalışmanın odağı seçimler değil, televizyon kanallarının Fazilet Partisi'ni temsil ederken geliştirdikleri söylemsel stratejilerdir. Günümüzde herhangi bir İslamcı Parti'nin temsil edilmişindeki sürekliliklerin ve kırılmaların izini sürebilmek bakımından, bu dönemin analizinin önemi vardır. Karşılaştırmalı bir çözümleme yapmak amacıyla ideolojik olarak farklı iki televizyon kanalı, Kanal D ve Kanal 7 seçilmiştir. Mikro düzeyde bir dil çözümlemesi için üç farklı haber konusu belirlenmiştir. Dilsel tercihlerin ve haberin tematik örgütlenmesinin analizleri göstermiştir ki Kanal D ve Kanal 7'nin İslamcılığı temsil ederken ideolojik farklılıkları söz konusudur. Laik politik bir sistemin yanında veya onun karşısında olmak, bu kanalların haber metinlerindeki temel ayırma özelliğini vermektedir. Metin çözümlemesi, haber diline dair yeğlemelerin sadece profesyonel gazetecilik kodlarıyla ilgili bir mesele değil, özellikle seçim dönemlerinde ideoloji ve iktidar ilişkileriyle ilgili bir mesele olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar sözcükler: Haber, ideoloji, İslamcılık

REPRESENTATION OF POLITICAL ISLAMIST PARTY IN TELEVISION NEWS: FAZİLET PARTY IN 1999 ELECTIONS

ABSTRACT

This study concerns some of the representation strategies of news media about Fazilet Partisi during the 1999 general elections in Turkey. It seems at a first look that this study has already lost its analytic importance because it was about past elections. However main analytic focus of the study is not elections but the comparison of the discursive strategies of television news when they have represented Fazilet Partisi. To pursue some of the discursive continuities and discontinuities of representation of any major Islamist party today, this period is of great importance. Ideologically two different national television channels, Kanal D and Kanal 7 were chosen to make a comparative analysis. Three television news items were chosen to develop a micro level language based analysis. Comparison of the language preferences and thematic organisation of these news show that Kanal D and Kanal 7 has had major ideological differences when they were representing Islamism. To be on the side of secular political system or to be against this system characterised the main division of their news. Textual analysis displays that any preference in the news language is not only an issue of professional journalistic codes but an issue of ideology and power relations especially during the elections.

Keywords: News, ideology, Islamism.

GİRİŞ

Bu çalışmada 28 Şubat sürecini izleyen ilk seçim dönemi olan 18 Nisan 1999 Genel ve Yerel Seçim döneminde, Fazilet Partisi'nin televizyon haberlerinde nasıl temsil edildiği çözümlenmektedir. Çözümleme dönemi göz önüne alındığında, çalışma, tarihsel olarak epeyce geride bırakılan bir döneme ilişkin güncelliğini yitirmiş bir araştırma gibi görünebilir ilk başta. Ancak çalışmanın esas ilgi odağını, Refah Partisi'nin kurulması ve iktidara gelmesiyle tartışılmaya başlayan, din ve inanç

merkezli toplumsal taleplerin, bu taleplerin dile getirilişinin, bu talepler üzerinden yürütülen mücadelelerin ideolojik temsiline ilişkin bir çözümleme oluşturmaktadır. Dolayısıyla hangi dönem ya da hangi olay ele alınırsa alınsın, günümüzde medyanın, siyasal partilerle ilgili olarak geliştirdiği ve değiştirdiği temsil politikalarının anlamını kavrayabilmek açısından, her bir analiz döneminin ayrı bir önemi olacağı kuşkusuzdur.

Çözümleme, ulusal çapta erişim koşullarını sağlayabilen ve büyük bir sermaye grubuna ait olan büyük medya olarak adlandırılan medya

* Dr., Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi

kuruluşları içerisinde Kanal D ve küçük medya grubu içerisinde ise Kanal 7 ana haber bültenleri boyunca gerçekleştirilmektedir. Bu kanallardan, Kanal 7, dönemin güçlü İslami partisi olan Fazilet Partisi'nin yayın organı olarak değerlendirildiğinden ve ayrıca dinci/İslamcı kesim de kendisini en iyi ve en yakın temsil eden kanal olarak bu kanalı gösterdiğinden incelemeye dahil edilmiştir.

Kanal D, ise gerek 1999 seçimleri döneminde Fazilet Partisi'ne karşı muhalif bir çizgi izlemesi ve gerekse dinci/İslamcı kesime muhalif güçlerin temsil alanı ve aracı olarak işlev görmesi nedeniyle tercih edilmiştir. Kuşkusuz ki aradan geçen beş yıl, Kanal D'nin, halihazırda siyasal gücü elinde bulunduran İslamcı çizgiye yakınlığıyla bilinen Adalet ve Kalkınma Partisi'ne (AKP) ilişkin tutumunda ve temsil stratejilerinde de ciddi değişimlere yol açmıştır. Popüler ulusal medyaya özgü siyasal iktidar yanında yer alma eğiliminin güncel görünümelerini izleyebilmek için, Kanal D'yi 1999 seçimlerindeki muhalif tutumuyla da anımsatmakta, bu araştırmanın yararı olacaktır.

Çalışmanın temel sorunsalını, haber metinlerinde Fazilet Partisi'nin Kanal 7 televizyonu haberlerinde kendisini temsil etmesi ile Kanal D haberlerinde kendisinin temsil edilmesi arasındaki farklılıkları aydınlatmak ve çözümlemek oluşturmaktadır. Buradaki yaklaşım açısından temsil, temsil eden ve temsil edilen arasındaki bir fark ilişkisi olarak görülmektedir. Bu ilişkide temsil eden ve edilen arasındaki fark ya da mesafe arttıkça, temsilin "çarpıtılmış, bozulmuş ve sahte," olduğundan daha fazla yakınlıktadır.

Öte yandan temsil eden ve edilen arasındaki fark ya da mesafe azaldıkça, "sahici ve doğru" bir temsilin gerçekleştiği söylenmektedir. Aslında haber medyasının meşruiyetini temellendirdiği "tarafsız ve nesnel haber" sunabilme iddiası, temsilin tam da böyle kavranmasından kaynaklanmaktadır. Bu çalışmada temsilin, gerçekliğin yansıtılması veya çarpıtılmasına dayalı bir süreç olduğuna ilişkin yaklaşıma eleştirel bakılmaktadır. Bizim yaklaşımımız açısından temsil, gerçekliğin bazı öğelerinin bir araya getirildiği inşa edici bir pratiktir. Buradan hareketle ideolojik dilin nasıl örgütlendiği; ne tür anlamlar üretmek için ne

tür bir habercilik gerçekleştirildiği; Türkiye'deki temel gerilim ve çatışma konularının nasıl anlamlandırıldığı ve dolayısıyla Fazilet Partisi'ne ilişkin gerçekliğin nasıl kurulduğu televizyon haberlerinde çözümlenmektedir.

1. REFAH PARTİSİ'NDEN FAZİLET PARTİSİ'NE GEÇİŞ SÜRECİNDE MEŞRUIYET BUNALIMI: SİSTEMLE MÜCADELENİN DEĞİŞEN DİLİ

Fazilet Partisi'nin farklı televizyon kanallarındaki haberlerde nasıl temsil edildiğine geçmeden önce, Fazilet Partisi'nin ideolojik devamlılık gösterdiği öncülü Refah Partisi'nin (RP) akıbeti ve bu akıbetle Fazilet Partisi'nin ilişkisine kısaca değinmek gerekmektedir. 1991'de kurulan RP, sistem içinde durarak varolan düzeni eleştirme, adil bir gelir dağılımını vaat etme, o güne kadar diğer partilerin tümünün de sabıkalı olduğu yolsuzluk ve rüşvet mekanizmalarıyla tanışmamış bir parti olma, holdinglerin devlet aracılığıyla rant dağıtımından beslenerek büyümesine (başta büyük medya arkasındaki) son verme, sağ ve sol merkez partilere bir ders vermek isteyen seçmenin siyasileri sınama isteğine ilk yanıtı verme, siyasal alandan dışlandığı öne sürülen İslami ve dinci ideolojiyi temsil etme gibi iddialarla ortaya çıkan ve gelişen bir partidir. Ancak katıldığı ilk yerel ve genel seçimlerde ulaştığı yüksek oy oranlarına rağmen, varolan laik siyasal sistemi, dinci bir sisteme dönüştürebileceğine ilişkin kaygılardan dolayı, Cumhuriyetin kuruluş ve var kalma ideolojisini tanımlayan güçler karşısında, siyasal meşruiyet kazanmaya ilişkin sıkıntılar yaşamıştır. Refah Partisi, 24 Aralık 1995 genel seçimlerinden sonraki koalisyon arayışlarında en son seçenek olarak düşünülmüş; ancak ANAYOL (1) koalisyonunun sona ermesiyle yönetime ortak olması seçeneği belirlemiş, Doğru Yol Partisi ve Refah Partisi'nden oluşan koalisyon hükümeti kurulmuştur. Bu iktidar ortaklığında RP, yakından izlenirken, eleştirdiği sistemi kendi çıkarları doğrultusunda kullanan diğer sağ partilerden pek de farklı olmadığı ortaya çıkmıştır. Yoksul ve İslami muhafazakar kesimleri temsil etme iddiası, temsil ettiği farklılıkların keskinleştirilmesiyle sonuçlanmıştır.

Askeri otorite bu noktada, partinin ardındaki güçlü İslami sermayenin büyüerek, etkin bir

politik güç haline gelmesinin rejim açısından oluşturacağı tehlikelere işaret etmiştir. Devlet ideolojisinin kurucu aktörlerinden biri olma konumundan hareketle ordu, MGK ve medya dolayısıyla açık bir biçimde RP'nin, hükümetteki varlığını gayrimeşru ilan etmiştir. 28 Şubat 1997 tarihli MGK toplantısında hükümetin laikliğe aykırı eylemlere göz yumması ve giderek aracı haline geldiği eleştirileri, toplantıda alınan tarihi kararlarla somutlaştırılmıştır (Berkan 25 Nisan 1997).

Genelkurmay Başkanlığı, Cumhuriyetin “yıkılma tehdidi altında olması” nedeniyle 28 Şubat kararlarının alındığını vurgularken, gelecekte savunma anlayışında yapılan değişikliği de ilan etmiş ve irticanın birinci öncelikli iç tehdit olduğunu belirtmiştir. Refah-Yol hükümetinin istifasını takiben RP hakkında kapatma davası açılmış (Mayıs 1997) ve Parti 16 Ocak 1998'de kapatılırken, genel başkanı Necmettin Erbakan'a ve bazı yöneticilerine uzun süreli siyaset yasağı getirilmiştir.

Refah Partisi'nin kapatılma süreci sonrasında siyasi ve ideolojik mirasını görünüşte terk etmek zorunda kalan parti üyeleri, her an sayısız meşruiyet sınavından geçmek durumunda kalacak olan Fazilet Partisi'ni kurmuşlardır. Yeni parti meşruiyet arayışı boyunca, daha doğrudan bir biçimde sistem içine dahil edilme operasyonlarının gerilimleri ile başa çıkmak ve kendisini yeniden kimliklendirmek durumunda kalmıştır. Partinin sürekli bir meşruiyet bunalmı içine sürüklenebileceğine ilişkin beklentileri canlı tutan ve besleyen koşullar, özellikle seçimler öncesinde sürmüştür. Askeri otoritenin siyasi faaliyetler alanını bir ölçüde belirleyen meşruiyet ölçütlerini MGK dolayısıyla izleyen Cumhurbaşkanı, seçim öncesi siyasi partilere gelecek seçim kampanyasının Ordu ve 28 Şubat süreci ile hesaplaşmaya dönüştürülmemesi; hem dinin hem de askerin siyasete alet edilmemesi, bölücülük yapılmaması tavsiyelerinde bulunmuştur.

Siyasal alanda kendi meşruiyetini temellendirmeye çalışırken, önde gelen yöneticileri de RP dönemi için "devleti tanımadık, hassasiyetlerini bilemedik" şeklinde günah çıkaran Fazilet Partisi, kendisini dış dünya ve toplum önünde "28 Şubat sürecinden, asker vesayetinden kurtuluş için seçim isteyen 28

Şubat mağduru" bir siyasi oluşum olarak kimliklendirme yolunu tutmuştur. Ancak eski RP kimliği ile olan ilişkisini tümüyle ve bir kerede ortadan kaldıramamaktan doğan gerilimleri taşımaya sürdürdüğü için, meşruiyet arayışı bir yana, hem sistemle mücadelede yeni ve farklı bir dil geliştirmek, hem İslamcı kesimlerin taleplerine ek olarak farklı toplumsal talepleri temsil etmek ve "milletin kalbinden doğan bir hareket, milletin kendisi" olmak iddialarını (Yeni Şafak 7 Nisan 1999) kolayca harcamıştır. RP'nin eski genel başkanı Necmettin Erbakan'ın siyaset yasağının kaldırılması pazarlığıyla Fazilet Partisi'nin seçimlerin yapılmasını engellemeye çalışan "küşkünler hareketi"ne katılması, Parti'nin "demokrasi için seçim" iddiasının içini boşaltmış ve ciddi bir saygınlık kaybına neden olmuştur. Böylece hem kendi iddia ettiği farklı kesimler için temsil yeteneğini ve etiğini tartışılır hale getirmiş; hem de sisteme yönelik olarak ideolojik mücadelede izleyebileceği kısa dönemli stratejileri bir anda tüketmiştir. Sonuçta, sürekli dolaşımda tutmaya çabaladığı "demokratikleşmenin öncüsü ve savaşçısı" görüntüsüyle çelişmesi pahasına da olsa, "önce parti yöneticilerinin ve partinin ikbalini düşünmek" noktasındaki pragmatizmi yüzünden ciddi eleştiriler almıştır. Üstelik hemen seçim öncesi DGM Savcılığı ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı da, RP'nin devamı olduğunu bu pragmatizmiyle de kanıtlamış olmasından hareketle, aynı parti kapatma gerekçeleriyle FP'yi kapatmak için harekete geçmiştir (Radikal 23 Mart 1999).

Kuruluşunun kısa ancak söyleminin ve ideolojisinin oldukça uzun tarihinde geldiği noktada Fazilet Partisi, kendi tabanının taleplerini formüle ederken ciddi gerilimler taşıyan karşılıkları ve çelişkileri yeniden üretmektedir. Ancak ürettiği karşılıkları, artık varolan sistemin hegemonik söylemi olan Atatürkçülük ve laiklikle bağlantılı olarak kurmaktan çok, demokrasi, insan hakları ve özgürlükleri gibi evrensel dolaşımda bulunan bir söylemle bağlantılı kılmaya çalışmaktadır. Böylece kapatılma ve yeniden kurulma süreci öncesinde reddettiği Avrupa Birliği'nin ahlaki ve siyasi taleplerini, kendisini hukuk dışı ilan eden onlara göre "laikçi" sistemin temsilcileriyle mücadelede kendiliğinden bir dil olarak benimsemiştir.

2. MÜCADELENİN BİR ALANI VE ARACI OLARAK MEDYADA TEMSİL VE İDEOLOJİ ÇÖZÜMLEMESİ

Medya içeriklerinin, toplumsal ilişkilerin kurulmasında sürekli ve yaratıcı bir şekilde rol oynayan sembolik biçimlerin inşasında ve iktidar ilişkilerinin yeniden üretiminde merkezi bir konumda olduğu, Marksist olmayan paradigmlar içerisinde bile giderek kabul görmektedir. Dolayısıyla içinde yaşadığımız toplumsallık içerisindeki iktidar mücadelelerinin her türlüşünün, direnmenin, çelişkili anlamların, meşrulaştırmanın, rasyonelleştirmenin, şeyleştirilmenin medya metinlerindeki karşılığının ne olduğunu görebilmek düşüncesiyle medyaya dikkatler yöneltilmektedir bir bakıma. Bazı kez medya metinlerinin kendi dünyamızdaki gerçekliği doğru ya da yanlış yansıtıyor ve temsil ediyor olduğundan hareketle analizler yapılır. Bu epistemik konum nedeniyle “gerçek dünya” ve medya dünyasının ilişkisi sorgulanır. Bazı yaklaşımlarda ise, temsil etme nosyonu özne ile nesne arasındaki fark üzerinden kavranır. Bu kavrayışla medyaya yönelirken medya metinlerinin gerçekliğin yeniden inşa edildiği alanlar olduğundan hareket edilir. Ancak gerçekliği yeniden inşa etme ya da kurma süreci, varolan toplumsallıktan bütünüyle bağlantısız ve ondan apayrı bir süreç olarak düşünülmemelidir. Kuşkusuz ki medya ve toplumsal arasında bir mesafe ve çakışsızlık vardır. Bununla birlikte, medyada karşımıza çıkan bilginin her türü, buna haberler de dahildir, gerçekliğe *ilişkin* bir bilgidir

Nesnellik ve tarafsızlık iddiası nedeniyle çok eleştirilen medya metinleri olan haberde de, gerçekliğin tümüyle yakalanabilmesi olanaksızdır. Haberler, gerçekliğe ilişkin seçilen ve yakalanabilen birtakım parçaların bir araya getirilmesiyle oluşturulan kurgulardır. Böylece toplumda başat iktidar kesimlerinin lehine olacak şekilde bazı gerçeklikler kurumsallaştırılmakta, varolan toplumsal düzeni desteklemek ve statükoyu meşrulaştırmakta, iş görmektedir (Dursun 2003). Haberin ideolojiyle bağlantılandırılabilmesi nokta tam da burasıdır. Haber metinlerinde bütün öğeler belirli bir hikayeyi anlatmak için bir araya getirilmektedirler. İdeoloji de, toplumsal ilişkileri korumaya ve kurmaya hizmet eden sembolik biçimler boyunca belirli anlamların inşa edilmesi süre-

cindeki mücadeleli pratiklere işaret etmektedir (Dursun 2001). Dolayısıyla haberlerde hangi anlamların, nasıl üretildiğine ilişkin stratejilere odaklanılması, bir yanıyla da, medyanın toplumsal gerçekliğin hangi parçalarını “gerçekliği” kurmak için nasıl bir araya getirdiğini çözümlenmektedir. Haberlerdeki güç ilişkilerinin ve mücadelelerinin sergilenmesine dönük olan bu çalışmanın kuramsal ilgisi de bu yöndedir.

Fazilet Partisi’nin dinci/ İslamcı toplum kesimlerini temsil mücadelesinin baş aktörü olduğu bir seçim sürecinin televizyon haber metinlerine yönelik bu çözümlemeye de, dar anlamıyla söz konusu partinin, geniş anlamıyla ise dinci/ İslamcı kesimin varolan laik sisteme ilişkin yürüttüğü mücadelenin *gerçeklik tanımları* sergilenecektir. Bu gerçeklik tanımlarının, biri İslamcı diğeri laik denilebilecek iki televizyon kanalında farklı üretilmelerinden yola çıkarak, karşılaştırmalı bir çözümleme yapılacaktır.

3. FAZİLET PARTİSİ’NİN FARKLI MEDYADA TEMSİLİ

Fazilet Partisi’nin medyada temsilini sergilemek için, 24 Mart 1999 ile 17 Nisan 1999 tarihleri arasında Kanal D ve Kanal 7’de yayınlanan 25 ana haber bülteni çözümlenmektedir. Söylemsel mücadele sürecinin temel mekanizmalarının işleyişindeki farklılıklar ya da benzerliklerin saptanması amacıyla Kanal D ve Kanal 7’nin aynı günün haber bültenlerinde aynı konudaki haberleri karşılaştırılmaktadır. Böylece Fazilet Partisi’nin kendisine ilişkin gerçeklik inşasının, o dönemde neredeyse parti yayın organı olarak nitelenebilen Kanal 7’de sunulan gerçeklik ile benzeştiği ortaya konulacaktır. Aynı anda da Fazilet Partisi’nin Kanal D’deki gerçeklik inşasının, kendisine ilişkin öne sürdüğü gerçeklik inşasından farklı olduğu ve son derece çelişik kurulduğu ortaya konulacaktır. Bu partiye ilişkin sunulan gerçeklik ile partinin kendisine ilişkin kurmaya çalıştığı gerçeklik Kanal 7’de örtüşmekte ve yakınlaşmakta; Kanal D’de ise belirgin biçimde bir ayrışma ortaya çıkmaktadır. Kısacası temsil eden ve temsil edilen aktörlerin gerçeklikleri arasındaki fark ve mesafe Kanal 7 bültenlerinde neredeyse belirsizleşmekte; Kanal D bültenlerinde ise temsil eden ve edilen arasındaki

fark ve mesafe çarpıcı biçimde ortaya çıkmaktadır.

3.1) Kanal D ve Kanal 7'nin Habercilik Stratejileri ve Dili

Dil ve anlamlandırma mücadelesinin mikro düzeyinin çözümlenmesine geçmeden önce gerek Kanal D'nin gerekse Kanal 7 haberlerinin temel anlatsal özelliklerini belirginleştirmek gerekmektedir.

Kanalın ana haber bültenleri 18 Nisan Yerel ve Genel Seçimler süresinde saat 19.00'da başlamıştır. Bu dönem boyunca kanalın haber süresi ortalama 60 dakikadır. Sürenin bu kadar uzun olmasının nedeni seçim haberlerine yoğunlukla yer verilmesi değil; Kosova krizi ve Nato müdahalesi tartışmalarına fazlasıyla yer verilmesidir. Bu haberlerin ardından bülten içinde 'Seçim 2000' başlıklı ayrı bir bölüm açılarak 17 Nisan tarihine kadar siyasi partilerin genel seçim kampanyalarına yer verilmiştir. Bültenin bu bölümünde konu edilen her partiye 1 ile 3 dakika arasında zaman ayrılmıştır. Hemen her bültende, seçim kampanyası haberi verilen ilk parti genellikle Anavatan Partisi olmuştur. Habere en sık konu olan ikinci parti DSP'dir; bunu CHP ve FP izlemektedir. Anavatan Partisi'ne bültenin Seçim 2000 dışındaki bölümünde de yer verilmiştir.

Yerel seçim haberlerinde de yine ağırlıklı olarak İstanbul Büyükşehir Belediye Başkan adayları ve bunlar arasında da en çok ANAP adayının kampanya çalışmaları konu edilmiştir. ANAP adayını DSP ve CHP adayı izlemektedir. Diğer partilerin İstanbul Büyükşehir Belediye Başkan adaylarına yer verilmediği görülmüştür. Ankara Büyükşehir Belediye Başkan adaylarına ilişkin fazla haber yapılmadığı; burada da yalnızca ANAP adayı Vahit Erdem'in kampanyasına yer verildiği izlenmiştir. Fazilet Partili yerel yönetim adayları ise, kendi partilerinin dinci/ İslamcı kimliği ile çelişen kampanya etkinliklerinde bulduklarında yani "ilginçlikleri" çerçevesinde habere konu olmuştur. FP Ankara Altındağ milletvekili adayı Celal Ceylan ve Parti genel sekreteri Eyüp Sanay'ın Parti'nin mutaassıp kimliğiyle uyuşmayan yaşam tarzlarını temsil eden mekanlarda/bar ve pavyonlarda eğlenen insanlara kendilerini tanıtır, oy istemesi çıplak konso-

matrislerin elini sıktıkları görüntüler, uzun uzadıya verilerek kendileriyle tutarsız olduklarına ilişkin anlamlar üretilmeye çalışılmıştır.

İlginç olan bir diğer nokta, DYP'nin ne genel ne de yerel seçim çalışmaları ile ilgili etkinliklerine haberlerde yer verilmemesidir. DYP yalnızca diğer rakip parti liderlerinin yaptıkları eleştirilere konu olduğunda; özellikle de genel başkanı Tansu Çiller'in şiddetle eleştirildiği bölümleriyle habere dahil olmuştur. Bazı bültenlerde FP lideri Recai Kutan'ın konuşmaları sadece Çiller'i aşağılayan bir eleştiriyle sınırlı olarak verilmiştir. Bu tavır bizzat Kanal'ın sahibi olan Doğan Grubu'nun ANAP'la olan olumlu ilişkisinden ve Çiller'le olan çatışmalı tarihinden kaynaklanmaktadır. DYP ile ilgili sadece olumsuz haberlerin verilmesinde Parti'den daha çok Çiller'in yıpratılmasının amaçlandığı düşünülmektedir. Kanalın haberlerinde örtük biçimde kişiselleştirilmiş bir kavga işlenmektedir.

Bülten içerisinde Kanal D'nin haber yöneticilerinden Uğur Dündar'ın hazırladığı "Arena" haber programının çarpıcı kesitlerine atıflar yapılmakta ve kamu yararına yayıncılık yapıldığına ilişkin bir vurgu geliştirilmektedir. Programın yayın öncesi ana haber bülteninde içeriğinin tanıtımı yapılırken, yayın sonrasında aldığı, olumlu geri beslemeler de duyurulmaktadır. Önemli, saygın konuklar haber müdürü ya da haber koordinatörü tarafından konuk edilmekte ve genellikle siyasetçi konuk, hem kanalın tarafsız-eşit mesafeli duruşunu kurmak, hem de muhalif konularını haklılaştırmak amacıyla sorgulanmaktadır. Bu seçimlerde ANAP, DSP, FP ve CHP, iktidara oynayan partilerin liderleri olarak Kanal D'de ana haber bülteninden sonra da değişik zamanlarda haber müdürü Tuncay Özkan tarafından konuk edilmişlerdir. Yüksek Seçim Kurulu'nun da talep ettiği biçimsel bir hakkaniyeti sağlıyor olma görüntüsüyle, aslında sadece iktidara yakın ve büyük partileri temsil ederek, kamu hizmeti yapıyor olmanın saygınlığına da sahip çıkmış oluyordu.

Parti liderleri dışında bu seçimlerde, ana haber bültenlerine çok sık konu olan bir başka kişi, eski İstanbul Büyükşehir Belediye başkanı Recep Tayyip Erdoğan'dır. Tıpkı bir seçime ya da bir büyük yolculuğa hazırlanan parti lideri

gibi konumlandırılan Erdoğan'ı Kanal D, Necmettin Erbakan ve ona vesayet eden lider görünümündeki FP genel başkanı Recai Kutan'ın yerini almaya hazırlanan ve arkasında örgütlü bir desteği olan lider adayı konumunda sunmuştur. Erdoğan'ın içinde bulunduğu durum, Kanal D'nin bütün haberlerinde TCK'nun 312. Maddesini ihlal etmek suçuyla yargılanmasından hemen hiç söz edilmeksizin; sanki 4,5 aylık yararlı ve siyaseten kazanımları sonradan fazlasıyla kendisine geri dönecek, kısa bir inzivaya çekilmişçesine tarif edilmiştir.

Kanal D, Fazilet Partisi'nin baş aktör olduğu bu mücadelede, laik ve Atatürkçü olarak da adlandırılan bir cephenin temsil alanı olmuştur. Mücadele alanı oluşunu Fazilet Partisi Diyarbakır milletvekili Ömer Vehbi Hatipoğlu'nun Almanya'da bir özel televizyona "TSK ve Güneydoğu" ile ilgili yaptığı konuşmanın hem *Arena* haber programında hem de programdan kesitlerle ana haber bülteninde yayınlanması (2), DGM savcısının değerlendirmelerine yer verilmesi ve FP lideri Recai Kutan'dan bu "*şok kasetler*"le ilgili (Kanal D, 24 Mart 1999) açıklama istenmesi açıkça ortaya koymaktadır. Kanal D, taraf olma konumunu daha da haklılaştırabilmek için, kanalın etik yaklaşımının kurucu aktörlerinden olan *Arena*'nın yapımcısı Uğur Dündar'ın açıklamasını anahaber bülteninde yayımlar. Dündar, Kanal D'nin tarafsızlığını açıkça ortaya koyar.

Kanal 7, dinci kesimin televizyonu olarak kimliklendirilmektedir (Özarslan 1999). Dolayısıyla laik ve dinci/ İslamcı kesimler arasındaki mücadelenin dilsel boyutunun açıkça izlenebildiği kanallardan birisidir. Dini değerlere fazlasıyla sahip çıkmakta, Batı kültürüne yönelik mesafeliliğini program içeriklerinde korumaya çalışmaktadır. İncelenen dönemde oldukça muhafazakar bir yayın çizgisinde olup, dini yaşamı aynı zamanda politik bir yaşam olarak görmesinden dolayı bu vurgusunu özellikle haberlerde belirginleştirmektedir. Örneğin kurban bayramı ile ilgili olarak kurban kesiminin sosyolojik ve bireysel önemine ilişkin oldukça uzun haberleri, Mekke'de hacı olanlarla telefon bağlantısı kurdukları hacca ilişkin haberleri, bayram namazının önemine ilişkin haberleriyle Kanal 7, yaşamın dini boyutunu insanın varoluşuna ilişkin merkezi bir boyut olarak sunmaktadır. Dolayısıyla Kanal 7'nin

çözümleme döneminde daha çok haber konularıyla diğer kanallardan farklılık gösterdiği söylenebilir.

Kanal 7'nin habercilik dili ise, bütün alternatif medya olma iddialarına karşın, ana akım medyanın haber dilinden farklı değildir. Yani suçlarla ve yasa dışılıkla ilgili etkinlik ve edilginlik yapılarını, tıpkı büyük medya gibi kurmaktadır. Türkiye'nin temel tartışma ve gerilim konuları olan PKK terörü ile dinci siyaset ve terör konulu haberlerde, dil oldukça farklılaşmaktadır. Örneğin, bültenlerinde PKK lideri Öcalan, yaygın medyada yerleşik hale gelen "terörist başı Apo" olarak değil, sıklıkla "Abdullah Öcalan" ya da "Bölücü örgüt lideri Abdullah Öcalan" olarak adlandırılmaktadır. Popüler yaygın medyanın kullandığı klişelere, Kanal 7 haberlerinde de bol bol başvurulmaktadır. Bültenin yorum köşesinde gazeteci Fehmi Kuru'ya, güncel olayları İslamcı bir bakış açısıyla değerlendirebileceği bir alan açılmaktadır. Gündemin sıralanışı tıpkı diğer kanallara benzemekte, sadece Fazilet Partisi ile ilgili haberler diğer partilerden önce verilmektedir.

Öte yandan iç ve dış gündemle ilgili konuk edilen uzmanlar ise, büyük medyada yer almayan, İslamcı cehahtan yakınlığıyla bilinen akademisyenlerden, sanatçılardan ve yazar-çizerlerden oluşmaktadır. Dolayısıyla saygın haber kaynakları büyük farklılık göstermektedir. Kendisini genel bir sistem eleştirisine yönelik olarak konumladığı için, benzer şekilde sistem eleştirisi getiren sol aydınlara da bazen İslamcı cehahtan yazarların bile yakınmasına yol açacak ölçüde yer açmaktadır (Özarslan 1999). Haberlerinde, tıpkı popüler medyanın haberlerinde olduğu gibi, haber öyküsüne bir yargı ya da bilgi katan alt bantlara yer vermektedirler. Bu alt bantlarda kanalın siyasal eğilimleriyle bağlantılı olarak, başka partilerin dinsel yaşam ile ilgili açıklamaları tırnak içine alınarak verilmektedir. Örneğin: 8. 4.1999 tarihli bültende altbant *Mesut Yılmaz "dindarlara" seslendi* şeklindedir. Burada dindarlara kelimesinin tırnak içine alınması, din konusuna ANAP'ın mesafeliliğine işaret edilmesi ile ilgilidir. Haber analiz adlı bülten içindeki kısa bir bölümde ise gazeteci Kürşat Bumin, güncel olayları ve kişileri eleştirirken çoğunlukla da alaycı bir ifadeyle büyük medya ve siyaset ilişkisini sorgulamaktadır.

Seçim dönemi olması nedeniyle Kanal 7’de, Fazilet Partisi’nin Anadolu illerindeki bazı belediye başkan adaylarını stüdyoda konuk edilerek söyleşilmiştir. İzmir Belediye Başkan adayı, bültenlerde konuk edilmemiştir. Ancak İstanbul ve Ankara Büyükşehir Belediye Başkan Adayları, her gün haber bültenlerinde yer almışlardır. İstanbul ve Ankara belediyelerinin kazanılmasına Fazilet Partisi’nin yüklediği anlam ve verdiği önem, Kanal 7’nin haberciliğinde de karşılığını bulmuş ve partili adaylar, çoğunlukla günlük belediye icraatlarıyla, bazı kez de seçim kampanyası etkinlikleriyle habere konu edilmişlerdir.

Öte yandan yine çoğunluğu Fazilet Parti’li olan ve ilk kez milletvekilliği için seçime giren başka alanlardan gelen insanlarla da aynı şekilde uzun mülakatlar yapılmıştır. Bunun dışında başta Fazilet Partisi olmak üzere sisteme eleştiri getiren ÖDP, BBP, LDP ve DTP gibi bazı küçük partilerin liderleriyle de stüdyoda röportajlar yapılmıştır. Kanal 7’nin seçimle ilgili bir başka özelliği, çeşitli illerde öncelikle Fazilet Partisi olmak üzere başka partilerin yaptıkları mitingleri izleyen muhabirleri ve gazetecilerin değerlendirmeleriyle, o illerde sözkonusu partinin gücüne ve miting atmosferine ilişkin bazı izlenimler sunmasıdır.

Seçim döneminde Kanal 7’nin öteki partilere haberlerinde yer vermesi, ancak sözkonusu parti bir başka partiyi veya lideri ya da sistemi eleştiriyorsa mümkün olabilmiştir. Bu nedenle CHP, DSP’nin iktidardaki uygulamalarını ve özellikle ANAP’ın yolsuzluklarına göz yummasını eleştirdiğinde; DSP, CHP’nin Atatürk’ü sahiplenmesini eleştirdiğinde; ANAP, DYP’yi ve Çiller’i eleştirdiğinde; MHP, laikliğe ilişkin varolan uygulamaları eleştirdiğinde; DYP ve lideri Çiller, 28 Şubat sürecini eleştirerek demokrasi üzerine konuştuğunda ve ANAP’ın DSP’nin 28 Şubat süreci sonrası gerçekleştirdiği uygulamaları eleştirdiğinde; DTP, DSP ve ANAP iktidarlarını laikliğe ilişkin uygulamalarıyla ve Çiller’i de yolsuzluklarıyla eleştirdiğinde haberleştirilmektedirler. İzlenen dönem içerisinde hiçbir partinin doğrudan ve isim vererek Fazilet Partisi’ne yönelik eleştirileri haberleştirilmemiştir. Bu temsil stratejisinin, “partilerin birbirine kırdırılması” olarak adlandırılması pek de yanlış olmayacaktır.

3.2) Konusu Aynı Haberlerde Üretilen Farklı Gerçeklikler ve Söylemde Mücadelenin Karşılaştırılması

Bu çalışmada kanalların farklı temsil stratejilerini göstermesi için, 1) Fazilet Partisi’nin seçim kampanyası etkinliklerine ilişkin, 2) 28 Şubat süreciyle bağlantılı yargı ve ordu gibi kurumlara ilişkin ve 3) Fazilet Partisi ile doğrudan ilgisi olmayan ancak partinin temellendiği ideolojik çerçeve olan siyasal İslamcılığa göndermeler içeren haberlerden birer örnek çözümlenmektedir. Böylelikle haberlerdeki dil kullanımlarındaki tercihleri sergilenerek, ideolojinin işleyişini ortaya çıkarmaya yönelik mikro düzeyde bir çalışma yapılmış olacaktır. Haber bültenleri içerisinde sistematik anlamların nasıl düzenlendiği, kurgusal tercihler ve adlandırmanın ideolojik karakteri açığa çıkarılarak gösterilecektir. Bu amaçla tercih edilen çözümleme yöntemi, eleştirel söylem çözümlemesidir.

Eleştirel söylem çözümlemesi, toplumsal sorunlara yönelen, iktidar ilişkilerinin söylemsel karakterinin ortaya çıkarmaya odaklı, söylemi tarihsel ve ideolojik bir işleyiş olarak gören ve bundan hareketle, metin ve toplum arasındaki dolayımlanmış ilişkiyi yorumlayıcı ve açıklayıcı bir çerçevede kurmaya kalkışan bir çözümleme yöntemidir (van Dijk 1998). Eleştirel söylem çözümlemesinin kuramsal ve analitik olarak oldukça farklı türleri olduğu bilinmektedir. Bu yöntemin diğer bir önemi, mikro ve makro analitik yaklaşımlar arasındaki uçurumu ortadan kaldırmaya çalışmasıdır. Bunu yapmak için, metin ve konuşma arasındaki belirli kelimeler arasındaki ilişkilere (örneğin haberler); daha karmaşık iletişimsel eylemlere ve kitle iletişim araçlarının söylemsel düzenine odaklanmaktadır (van Dijk 1998). Analiz edilen medya söylemleri boyunca iktidarın dilsel kuruluşuna yönelik ilgiler (faillerin etkin ve edilgin olmaları, sentaktik yapılar vb...), dilbilimi ağırlıklı çalışmalar içerisinde olduğu kadar, daha az söylemsel yapılara odaklı ancak daha çok söylemsel yapılara yol açan sosyokültürel ve politik pratiklere ve bağlama yoğunlaşan bir çerçevede de sürdürülmüştür. Bu noktada van Dijk’in yakındığı ve eleştirel medya çalışmalarındaki temel bir yönsemeye dikkat çekmek lazım: van Dijk, medya analizlerinin çoğunlukla haberlerin algıya ve izlenimlere dayalı okumalarından öteye gitmediklerini belirtmektedir (van Dijk 1998). Bu ise,

haber öykülerinin ayrıntılı analizlerden yoksunluğu ile sonuçlanmaktadır. Açığı kapatan şey, van Dijk'e göre, İngiliz Kültürel Çalışmalar yaklaşımının medya söyleminin ayrıntılı görgül analizlerine olanak sağlayan etkisi olmuştur.

Bu çalışmada, van Dijk'in anımsattığı haber analizlerindeki handikaplı eğilimlerden kaçınarak, Fairclough'un eleştirel söylem analizi yönteminden esinlenilmektedir. Fairclough, medyanın dilbilimsel analizini, onun söylemsel analizinin bir parçası olarak görür (Fairclough 1995). Dilbilimsel analizin metinlere odaklandığı yerde söylem analizi, söylemsel ve sosyokültürel pratiklerle de ilgilenir. Bununla birlikte özellikle medyanın söylemiyle ilgili bir çalışmanın, pratiklerden çok metinlere odaklanması, yaygın olan bir tercihtir. Böyle yapıldığında, söz konusu söylem, önermelerin (ki cümleciklerde karşılığını bulur) yapılandırılışı, katılımcı (fail), sürecin neden sonuç bağıntısı ve koşulsal öğelerin varlığı bakımından yapılan tercihler dikkate alınarak analiz edilir. Analizin ikinci hattında ise, bu önermelerin bir araya gelme tarzları ve ardışıklıkları çözümlenmektedir. Her iki hat boyunca, neyin neyi neden izlediği, analizin merkezi ilgisidir. Böylelikle analizde ilişkilerin, olayların ve durumların nasıl temsil edildiğiyle ilgilenildiği kadar, cümlecikler arasındaki tutarlılığın nasıl kurulduğu da önem kazanmaktadır (Fairclough 1995). Fazilet Partisi haberlerinin çözümlenmesinde, bu partiyle ilgili belirli gerçekliklerin kurulması için yapılan dilsel ve göstergesel tercihlerin ardındaki toplumsal motivasyonları da dikkate alan; mikroanalizin haberlerde çeşitli temaların geliştirilmesini gösterme olanağından belirli ölçüde yararlanan eleştirel söylem analizine başvurulmaktadır.

3.2.1) 28 Şubat Süreciyle Bağlantılı Ordu ve Yargı Erklerine İlişkin Haberin Çözümlemesi

Tarih: 24.3.1999

Olay: Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Vural Savaş'a TSK üst düzey Komutanları tarafından yapılan ziyaret.

Kanal D, bu ziyareti bülteninde üçüncü haber olarak sunmuştur. Bu ziyareti "anamlı bir ziyaret" olarak nitelendirmiştir..

Sunucu: 312. maddenin değiştirilmesine karşı çıkışlarıyla Fazilet Partisi 'nin boy hedefi haline gelen ve hakkında Meclis'e önerge verilen Başsavcı Vural Savaş'ı Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Hilmi Özkök (ve sunucu tarafından diğer komutanların adları sayılır) ziyaret etti. Yapılan açıklamalarda ziyaretin nezaket ziyareti olduğu bildirildi.

Üst ses: ...gündeme 312. madde geldi.

Vural Savaş: Bizim hukukumuzla göre dini siyasete alet etmek, ülkemizi bölmeye çalışmak vatan ihaneti kapsamında mütalaa edilen eylemlerdir. Bu, mücadelede işimizi giderek zorlaştırıyor.

Üst ses: Başsavcı Vural Savaş'ın yakındığı konu bazı politikacılarla aydınların bu suçları insan hakları kapsamında değerlendirilmesiydi.

Vural Savaş: Aydınlarımızın bu yüzden önemli bir kesimi adeta artist olacağız diye kandırılan kızlara dönmüşlerdir ve bunlar çeşitli kurumlarımızı da etkilemektedirler.

Üst ses: Genelkurmay 2. Başkanı Orgeneral Hilmi Özkök ise ziyaretin Savaş'a destek anlamında olup olmadığına ilişkin soruyu yanıtladı.

Hilmi Özkök: Bizim ne siyaseti ne de bu kanuni konularda herhangi bir etkide bulunmak amacımız yoktur. Bir destek konusu mevzu bahis değildir zaten büyük destekleri Anayasadır.

Muhabir generale sorar: Sizce de 163. madde yeniden ihdas edilmeli mi? (altyazıyla da verilir)

H.Özkök: O konularda ben kesinlikle herhangi bir beyanda bulunmam.

Üst ses: Özkök ve komutanlar yaklaşık 40 dakika süren görüşmeden sonra Savaş tarafından uğurlandı. (Görüntüde alttan çekim askeri makam aracının fors işareti tüm ekranı dolduracak biçimde verilir)

Kanal 7, haberi bülteninin ikinci haberi olarak vermiştir.

Sunucu: Başkent'te ilginç ziyaret. Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Hilmi Özkök ve komutanlar Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Vural Savaş'ı ziyaret ettiler. Ziyareti önemli kılan hiç kuşkusuz zamanlamaydı. Hem Orgeneral Özkök hem de Vural Savaş, ziyaretin bir nezaket ziyareti olduğunu vurguladılar. Ancak Vural Savaş yine sözü 312. maddeye getirdi ve bu madde üzerinde oynanmaması gerektiğini söyledi. Vural Savaş bir adım daha attı ve kaldırılan 163. maddenin yeniden düzenlenmesini istedi. İşte ilginç buluşmanın ayrıntıları.

Üst ses: Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Hilmi Özkök, (diğer komutanları sayıyor) ve Genelkurmay Adli Müşaviri ile birlikte Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Vural Savaş'ı makamında ziyaret etti. Ve bugün Başkentte bütün gözler bu ziyaret üzerindeydi. Ziyareti önemli kılan zamanlamasıydı. Zira Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi savcısı Nuh Mete Yüksel Fazilet Partisi'nin kapatılması istemiyle Yargıtay Başsavcılığına başvurmuştu. Ziyarette her iki taraf da yanlış anlamalara sebep olmamak için bunun bir nezaket ziyareti olduğunu ısrarla vurguladılar.

Hilmi Özkök: Tamamen bir nezaket ziyaretidir. Bizler kurumlar arası zarif davranışları karşılıklı sevgileri ve saygıları ifade etmenin sadece ülkenin menfaatlerine olduğunu dile getiriyoruz ve ona göre hareket ediyoruz. Kendilerinin de belirttiği gibi bizim ne siyasi ne de bu kavgalı konularda herhangi bir etkide bulunma amacımız yoktur. Bir destek konusu mevzu bahis değildir. En büyük destekleri Anayasadır. Bu geliş sadece nezaket çerçevesinde izah edilen bir ziyarettir.

Vural Savaş:Bu bir nezaket ziyaretidir. Bu kadar basın mensubu biraradayken bir kaç hususa değinmek istiyorum.

Üst ses: Vural Savaş bu hatırlatmanın ardından ziyaretin gündeminde olmayan bir konuya 312.nci maddeye ve Fazilet Partisi hakkındaki kapatma istemine değindi. Haberçiler bu konularda henüz bir soru sormamışlardı bile.

Vural Savaş: Bir partinin kapatılması hakkında dava açıp açmamak tamamen benim

takdirindedir. Son güne kadar benim böyle bir işlem yapıp yapmayacağımı eşim dahi bilmez. Onun için vatandaşlarımızın bu konuda söylenlere inanmamalarını temenni ediyorum.

Üst ses: 312.nci maddeyi değil kaldırmak üzerinde oynamak dahi mahzurludur uyarısını bir kez daha tekrarlayan Savaş bir adım daha attı ve Turgut Özal tarafından kaldırılan 163.ncü maddenin de yeniden düzenlenmesi gerektiğini savundu.

Vural Savaş:163.ncü madde ki bu biliyorsunuz kaldırıldı. Anayasamızın 24 son maddesine uygun şekilde bu madde yeniden düzenlenmeden hakikaten bizim irtica ile mücadeleimiz çok zor.

Üst ses: Vural Savaş bütün bu açıklamaların ardından demokrasiyi ve demokratikleşmeyi savunan aydınları da ağır bir ifadeyle eleştirdi.

Vural Savaş: Aydınlarımızın bu yüzden önemli bir kesimi adeta artist olacağız diye kandırılan kızlara dönmüşlerdir.

Her iki kanalda yayınlanan ve konusu aynı olan haberlerin dilsel örgütlenişine bakıldığında, Vural Savaş'ı komutanların ziyaretine ilişkin olgunun, her şeyden önce farklı anlamsal çerçevelendirmelerle ve farklı kurgularla düzenlendiği gözlenmektedir.

Kanal D'nin haberinde merkezi vurgu, komutanların Vural Savaş'a yaptığı ziyaretin biçimsel göstergesi ya da anlamı üzerindedir. Bu biçimsel vurguyu iyice belirgin kılmak için, Kanal D ziyareti "anlamli bir ziyaret" olarak nitelendirmiştir. Buna karşın Kanal 7'nin haberinde merkezi vurgu, ziyaret edilen kişi olan Vural Savaş'ın kişiliği ve kimliği üzerindedir. Her ne kadar Kanal 7, bunu "ilginç bir ziyaret" olarak nitelendirerek olayın biçimsel görünüşünden kaynaklanan anlamın da farkında olduklarını hissettirse de, haber metninin bütününde Vural Savaş ile Komutan Hilmi Özkök'ü, farklı politik konularda tanımlamaktadırlar. Bununla kast ettiğimiz, Vural Savaş'ın daha "anti- demokratik ve keyfi" bir tutum sergileyen bir kimlik olarak gösterilmeye çalışılmasına karşılık, Hilmi Özkök'ün haberde böylesine bir kimlikle konumlanmayışıdır.

Haber metinlerinin biçimsel örgütlenişleri arasındaki temel farklılıklardan birisini, Kanal D’de haberdeki açıklamaların Vural Savaş ile başlaması ve Hilmi Özkök ile bitirilmesine karşılık, Kanal 7’de sıralamanın Hilmi Özkök’ün açıklamalarıyla başlaması ve Vural Savaş’ın açıklamalarıyla bitirilmesi oluşturmaktadır. Bu farklılık neden bu kadar önemlidir? Haber metninde gerçeklik kurulurken gerçekliğe ilişkin ilk bildirimler, o kurgusal gerçekliği ilk ortaya koyan bildirimlerdendir. Haber metnindeki son bildirimler ise, o gerçekliği neredeyse bütünüyle sabitleyebilmeyi olanaklı kılmaktadır. Dolayısıyla gerçekliğe ilişkin ilk anlamsal üretimi Vural Savaş’ın yapması ile Hilmi Özkök’ün yapması arasındaki farkın, aynı zamanda bir hakikat iddiası mücadelesi olduğu söylenebilir. Kanal D’de Vural Savaş’ın 312. maddeyi savunan ve dinin siyasete alet edilmesini vatana ihanetle eş tutan anlam üretiminin alıntılanan ilk bildirim olarak haberde verilmesi, ziyaretin asıl anlamını, irtica ile mücadeleye ve 312. maddenin uygulamalarına destek olarak sabitlemeye ilişkin bir tercihi göstermektedir. Öte yandan Kanal 7 ise, ziyaretin biçimsel anlamına değil de daha çok Vural Savaş’ın kişiliğine vurguda bulunmak istediğinden, öncelikle Hilmi Özkök’ün bunun bir nezaket ziyareti olduğuna ilişkin açıklamasını Kanal D’den de uzun bir süre alıntılanmıştır. Bu noktada, Kanal 7, haberin anlamının sözkonusu ziyaret olayının biçimsel özelliğinden çok içeriğinde üretildiğini iddia edecek bir metin oluşturmaya çabalamıştır. İçeriği ise Hilmi Özkök’ün değil de Vural Savaş’ın belirlediğini, özellikle geri kalan bütün alıntılarının ve son açıklamaların Vural Savaş’ın ağzından verilmesiyle öne süren bir haber sunmuşlardır.

Haberlerde bu farklı kurgusal tercihler dışında içerikte metne neyin katılıp katılmadığına bakıldığında, her iki tarafın açıklamalarından da metne katılan ve katılmayan bildirimlerin olduğu gözlenmektedir. Kanal D’de, Vural Savaş’ın 163. madde ile ilgili açıklamaları metne katılmamıştır; Kanal 7’de ise, aksine, metne bu konudaki açıklaması epeyce katılmıştır. Böylelikle Kanal 7, artık üzerinde pek de tartışılmayan ve çeşitli kesimlerce anti demokratik olarak adlandırılan 163. maddenin, Vural Savaş tarafından yeniden gündeme getirilmesini bir anti- demokratiklik göstergesi olarak, kurduğu gerçekliğe dahil etmektedir. Kanal D, haberin-

de bu açıklamaya yer vermeyerek, daha 28 Şubat süreci başlangıcından itibaren demokrasi için mücadele eden bir bürokrat olarak kimliklendirdikleri Vural Savaş’ın halen sürdürdüğü mücadelenin anti- demokratik olarak adlandırılmasına karşı bir tercih yapmıştır demek yanlış olmasa gerek. Kanal D, 163. maddeyle ilgili anlamı, Hilmi Özkök’e bir muhabirin sorduğu soru ve komutanın bu soruya cevap vermeyişi ile kurmaktadır. 163. madde ile Hilmi Özkök’ü muhatap eden bir kurgu, 163. madde ile Vural Savaş’ı muhatap eden bir kurgu arasında önemli fark vardır. Kanal D’nin haber metninin sonunda Hilmi Özkök’ün 163. maddeyi “yorumsuz” bırakmasına yer vermesi, kanalın gerçeklik kurgusunun bir parçasıdır. Aynı “yorumsuzluğa” Kanal 7’nin yer vermeyişi de, bu kanalın gerçeklik kurgusuyla ilgilidir. İlkinde ordunun bu önemli konulardaki ketumluğuna ve hassasiyetine ilişkin çok daha metinler arası bir anlam örtük olarak üretilirken; ikincisinde bu önemli konuların muhatabının ordu değil bürokratlar olduğuna dikkat çekilmektedir. Yani Kanal D, 163. madde ile bir kurumu, Silahlı Kuvvetleri ilişkilendirirken; Kanal 7 sadece bir kişiyi, Vural Savaş’ı ilişkilendirmektedir. Öyle ki Vural Savaş’ın partilerin kapatılması konusunda verdiği kararların aslında onun anti- demokratik kişiliğiyle ilgili olduğunu üretmek için, Savaş’ın bu konudan eşini bile haberdar etmeyişiine ilişkin açıklamasına da yer verilmektedir.

Bu noktada iki farklı gerçeklik stratejisi ayırt etmek olanaklıdır: Kanal D, irtica ile mücadele sürecinin uygulamalarını, *kurumların* Anayasal ve yasal uygulamaları çerçevesinde görerek buna ilişkin anlamlar üretmeye çalışırken; Kanal 7, varolan mücadeleyi başlangıçta demokratlar/ anti-demokratlar mücadelesi olarak adlandırdığı için, kendi gerçeklik kurgusunda anti- demokrat olarak açık veya örtük olarak adlandırdığı insanları, kurumsal temsillerinden soyutlayarak, kişisel eğilimlerine göre neredeyse keyfi davranan *kişiler* olarak metnine katmaktadır. Mücadelenin taraflarından birini kurumsal konumuyla değil de kişisel özellikleriyle tarif etmek, söz konusu tarafın yaklaşımlarının meşruiyetine ve kurumsal boyutuna ilişkin ciddi sorunların varlığına işaret edebilmenin de yolunu açmaktadır.

Haber metinlerinin gerçeklik inşalarını farklılaştıran bir diğer ayırım da, aydınların tanımlanmasında gözlenmektedir. Aydınların “artist olmak için evinden kaçan kızlara” benzetilmesinin metinsel bağlamını her iki kanal da üst sesler aracılığıyla farklı kurmuşlardır. Kanal D’de “dini siyasete alet ederek vatani bölmeye çalışma eylemlerini insan hakları kapsamında değerlendiren aydınlara yönelik” bir yorum olarak verilen Vural Savaş’ın sözleri; Kanal 7’de ise “demokrasiyi ve demokratikleşmeyi savunan aydınlara yönelik ağır bir eleştiri” hatta suçlama olarak verilmiştir. Kanal D’de haberin başlangıcında verilen bu değerlendirme Savaş’ı, sorunu tarif eden ve çerçevlendiren bir konuma yerleştirirken, Kanal 7’de haberin sonunda verilerek, metnin anlamının neredeyse kapanmaya yüz tuttuğu anda Savaş’ın anti-demokratik ve aydın düşmanı olarak kimliklendirilmesi gerçekleştirilmiştir.

Bu iki haberin ürettiği farklı gerçekliklere baktığında şöyle bir tabloyla karşılaşılmaktadır:

Kanal D:

Olay: Komutanların Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Vural Savaş’a irticayla mücadelesi için “destek” ziyaretinde bulunmaları

Vural Savaş’ın 312. maddeyi savunması
Aydınları eleştirmesi

Hilmi Özkök’ün ziyaretin içeriğini belirtmesi ve uygulamaların Anayasal dayanaklarını hatırlatarak Savaş’a örtük desteklerini göstermeleri

Komutanın 163. maddeye ilişkin yorumunda bulunmaması

Kanal 7:

Olay: Komutanların Vural Savaş’a sadece “nezaketen” yaptıkları ziyaretleri sırasında Savaş’ın 312. maddeyi savunması ve 163.’ün yeniden düzenlenmesini istemesi

Vural Savaş’ın kurumsal olarak değil ancak anti- demokratik kişisel eğilimlerinden dolayı, demokrasinin zararına tasarruflarda bulunması.

Aydınların, insan hakları ve demokrasi yolundaki mücadelelerini küçümsemesi.

Olayın nedensellik zinciri:

Kanal D: Komutanların destek için ziyarette bulunmasından dolayı Vural Savaş 312. maddeyi savunmuş, aydınların tutumunu eleştirmişti.

Kanal 7: Vural Savaş komutanların nezaket ziyaretlerini fırsat bilerek, anti- demokratik kişisel uygulamalarını ve tasarruflarını savunmuş ve aydınları da eleştirmişti.

Anlaşılabileceği üzere, Kanal D ve Kanal 7’de haber olayına ilişkin iki farklı anlamlandırma çerçevesi ve iki farklı gerçeklik kurgusu sunulmaktadır. Bu kurgular, Türkiye’deki laik-dinci mücadelesinde kanalların ideolojik konumlanışlarıyla paralellik göstermektedir.

3.2.2) İslami Terör Örgütlerine ve Siyasal İslama İlişkin Haberın Çözümlemesi

Bu başlık altında daha çok İBDA- C örgütü lideri Salih Mirzabeyoğlu’nun yakalanması ve duruşmasında olanlar ile Almanya’da bulunan Federe İslam Devleti lideri Metin Kaplan ile ilgili haberler ele alınmaktadır. Kanalların dinci terör örgütleriyle ilgili haberlerde özellikle *adlandırmalarda* farklılaştıkları görülmektedir.

Tarih: 25.03.1999

Olay: Almanya’da faaliyet gösteren Türkiye Cumhuriyeti ve Atatürk aleyhtarı bir örgütün liderinin tutuklanması.

Kanal D:

Sunucu : Sayın seyirciler, Almanya’da yaşayan Türkiye ve Atatürk düşmanı sözde halife Metin Kaplan tutuklandı. Kara ses olarak bilinen Cemalettin Kaplan’ın oğlu olan Metin Kaplan’ın tutuklanması sonrasında örgüt merkezinde de aramalar yapıldı. Aramalar sırasında yasadışı İslami örgüt üyeleri polise saldırdı. Olaylarda 32 kişi gözaltına alındı, üçü ağır 4 polis yaralandı.

Kaplancuların sloganları: Ölmeye ölmeye ölmeye geldik, Kemalist düzeni yıkmaya geldik.

Üst ses: Kara ses Cemalettin Kaplan'ın oğlu 46 yaşındaki sözde halife Metin Kaplan, terör örgütü kurma suçundan Almanya'nın Köln kentinde özel timler tarafından tutuklandı. Polisin tutuklama operasyonundan sonra Kaplan'ın evi ve örgüt merkezlerinde de aramalar yapıldı. Bu sırada yasadışı İslami örgüt yandaşlarıyla polis arasında çatışma çıktı. Polise taşlı sopalı saldırıda bulunan 32 kişi gözaltına alındı. Olaylarda üçü ağır dört polis yaralandı.

Slogan: Allahuekber, lailaha illallah

Üst ses: Alman yetkililerden yapılan açıklamada operasyonun bu örgütün başında bulunan terörist nitelikteki çekirdek kadroyu hedeflediği bildirildi. Metin Kaplan, babası Cemalettin Kaplan'ın 1995 yılında ölmesinden sonra kendisini sözde halife ilan etmişti. Federal başsavcılık açıklamasında, Kaplan'ın Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı cihat çağrısında bulunduğunu hatırlatarak, aynı kişinin tüm Atatürkçülerin öldürülmesi için çağrıda bulunduğunu da kaydetti. Bu çağrı üzerine örgüte mensup bazı militanların Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. yılı kuruluş yıldönümü kutlamaları sırasında Ankara'da Anıtkabir'e ve İstanbul'da da Fatih camii'ne karşı intihar saldırılarında bulunmak üzere Türkiye'ye gönderildikleri bildirildi.

Görüntüler: Metin Kaplan ve yandaşlarının kapalı spor salonundaki gösterileri, sokaktaki yürüyüşleri, Atatürk mankenini hırpalamaları ve boynundan asarak sürüklemeleri, Cemalettin ve Metin Kaplan'ın ağır çekim görüntüleri, Kaplancuların slogan atan kalabalıklar olarak görüntüleri.

Kanal 7:

Fragman: Metin Kaplan'a Almanya'da şok tutuklama

Sunucu: Almanya'da faaliyet gösteren Anadolu Federe İslam Devleti adlı Örgütün lideri Metin Kaplan tutuklandı. Almanya Federal Başsavcılığı, Kaplan'ın terör örgütü kurma

suçlamasıyla tutuklandığını açıkladı. Almanya'da Türkiye aleyhinde faaliyet gösteren Anadolu Federe İslam Devleti adlı Örgütün Lideri Kaplan bugün Köln kentinde tutuklandı. Almanya Federal Savcılığın hafta başında Kaplan hakkında verdiği terör örgütü kurma suçlamasıyla tutuklama kararı bugün infaz edildi ve Kaplan Köln'de Alman özel timi tarafından önce gözaltına alındı daha sonra tutuklanarak cezaevine gönderildi. Tutuklama kararıyla birlikte polisin Metin Kaplan'ın başında bulunduğu örgütün çeşitli birimlerinde başlatıldığı aramalar devam ediyor. Başsavcılık bir açıklama yaptı. Metin Kaplan'ın örgütten ayrılan kişilere karşı verdiği ölüm fetvası nedeniyle tutuklandığı belirtildi. Bu uygulamanın Anadolu Federe İslam Devleti örgütüne yönelik bir uygulama olmadığı bildirildi. Hemen bununla ilgili bir başka gelişmeyi aktarmak istiyorum sizlere. Almanya'da Kaplancı yaklaşık 40 kişi bir gösteri düzenlediler bugün bu tutuklama kararının ardından. Bu gösteride göstericiler polise taşlarla saldırı ve 3 Alman polisi bu saldırı sonucu yaralandı. Bu da önemli bir gelişmeydi, önemli bir ayrıntıydı.

Görüntüler: Metin Kaplan'ın konuşurken yakın çekim görüntüleri; Kaplancuların sarıklı, şalvarlı örgüt birimlerinde dolaşırken olan görüntüleri .

Haber metinlerinden de görüleceği üzere, Kanal D ile Kanal 7, Metin Kaplan'ın tutuklanmasının nedenini farklı tarif etmektedirler. Kanal D'ye göre Kaplan, Türkiye'deki Atatürkçüleri hedef alan terör örgütü kurma suçundan tutuklanmışken; Kanal 7'ye göre ise örgütten ayrılan kişilere karşı Kaplan'ın verdiği ölüm fetvasından dolayı tutuklanmıştır. Olayın nedenselliğinin bu farklı tarifi, aslında örgüte yönelik olarak kanalın konumlanmasıyla ilgilidir. Devletin laik yapısının yanında konumlanan Kanal D, bu yapıya meydan okuyan örgütü yasadışı olarak adlandırırken; Kanal 7, varolan sistemin laiklik tanımı ve uygulamalarına ilişkin muhalefeti nedeniyle, böylesine bir adlandırmada bulunmayarak sadece örgütün adını vermeyi tercih etmiştir. Kanalların ideolojik konumlanmalarından kaynaklanan bir başka farklılık Kanal D'nin Metin Kaplan'ı babası Cemalettin Kaplan'la ilişkilendirmesi, böylece "kara ses" sıfatını Metin Kaplan'a da dolaylı olarak yakıştırmasıdır. Ancak Kanal 7, haberinde zaten

Metin Kaplan'ın Cemalettin Kaplan ile ve örgütün kuruluş amacıyla ilişkilendirildiği bir bağlam kurulmadığından, "kara ses" sıfatı da kullanılmamıştır. Kanal D, örgütün yasa dışılığına ve kuruluş amacına güçlü bir vurgu yapmak için örgüt yandaşlarının sloganlarını ve örgütün Atatürk'ün mankeninin yerlerde sürüklenmesi gibi görüntüleri metnine katmaktadır. Kanal 7'de ise, sloganlar verilmemekte, sadece Metin Kaplan'ın kürsüde konuşurken kaydedilmiş görüntülerinin verilmesi tercih edilmektedir.

3.2.3) Fazilet Partisinin Kampanya Etkinliklerine İlişkin Haberin Çözülmesi

Fazilet Partisi'nin, Kanal D ve Kanal 7'de seçim kampanyası süresince temsilinin makro düzeyde bazı özellikleri ayırt edilebilmektedir. Bu özellikleri şöylece belirtmek olanaklıdır: Kanal D'de Fazilet Partisi, laik cumhuriyet ile ciddi sıkıntıları ve uzlaşmazlıkları olan, Refah Partisi'nin devamı niteliğinde bir parti olarak kimliklenmektedir. Haberlere seçim mitingleriyle konu edilmektedir. Ancak Fazilet Partisi'nin temsiline ilişkin önemli bir nokta, İslami terör örgütlerine ilişkin haberlerin İslamcı/dinci bir siyasal hareket olarak Fazilet'i çağrıştıracak bir metinler arasılıkla verilmiş olmasıdır. Bunun yanı sıra Kanal D, seçimlerde oy kullanmanın önemine vurguda bulunmasına karşın, bir yandan da bu seçimlerin sönük ve coşkusuz geçtiğine dair bir anlam üretiminde de bulunmuştur. Aslında genel ve yerel seçimin birlikte yapıyor olmasına karşılık Kanal D'nin, özellikle FP'nin yerel seçim adaylarına ilişkin ciddi bir temsil sağlamadığı gözlenmektedir. İstanbul'da ve Ankara'da ANAP'ın adayları ile ilgili haberlerin düzenlenmesine karşılık, Fazilet'in adayları yeterince konu edilmemiştir. Sadece bir kez Altındağ'ın FP adayının pavyon ziyaretleri, oy toplama stratejisinin bir parçası olarak FP'nin politik konumu ile çelişikliğine, dolayısıyla da komikliğine vurguda bulunularak habere konu edilmiştir. Bu etkinliğin Kanal 7'de haberleştirilmemesi ise temsil açısından bir başka ilginç farklılıktır. Bu tür seçim etkinliklerinin, hoşgörüyeye ilişkin bir anlamı üretebilmek açısından FP tarafından özellikle büyük medyanın ilgisine mazhar olabilmek için düzenlendiğini söylemek pek yanlış olmayacaktır. Kanal 7'nin asıl odaklandığı ise İstanbul ve Ankara Büyükşehir Belediye

ye başkanlıklarıdır. Bu kentlerin FP adayları, haber bülteninde yerel seçimlerle ilgili haberler bölümünde günlük faaliyetleri ve etkinlikleriyle sürekli konu edilirlerken; İstanbul ve Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığının diğer parti adayları, ancak FP adaylarının ardından, süre olarak kısıtlı bir temsile sahip olabilmişlerdir. FP adaylarının günlük olarak bütün yapıp ettikleri Kanal 7 muhabirleri tarafından izlendiği için, temsil açısından bir süreklilik sağlanmaktadır. Üstelik FP'li başkan adayları, gün içinde yerine getirmek zorunda oldukları *icraatlarıyla* temsil edilirken; diğer partilerin adaylarının seçim kampanyası etkinlikleri ile, *oy toplamak için yaptıklarıyla* habere konu edilmeleri söz konusudur. Dolayısıyla Fazilet'li adayların kendi farklılıklarının "laf değil iş yapmaları" olduğuna ilişkin sözlü iddiaları, Kanal 7 haberciliğinin rutin pratikleriyle büyük ölçüde desteklenmektedir. Yerel seçimle ilgili haberlerin dil kullanımları da söylemsel mücadelenin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Bu haberlerde, başka partilerin adaylarının seçim etkinliklerini anlatırken kullanılan yüklemelere bakıldığında daha çok "tur attı, oy istedi, ziyaret etti, konuştu" yüklemelerinin ağırlıklı olduğu gözlenmektedir. Fazilet Parti'li adayların temsilinde ise, yapılan işler seçim kampanyası etkinlikleriyle sınırlı olmadığı için, yüklemeler hem çeşitlenmekte hem de daha çok "belediye hizmetlerini" imler hale gelmektedir. Örneğin "halk ekmek kuyruğuna girmek, otobüse binmek, açılış yapmak, sohbet etmek, törene katılmak, yardım göndermek" gibi. Dil inşası açısından bir başka önemli nokta da Ankara ve İstanbul Fazilet Partisi belediye başkan adaylarına, "başkan adayı" olarak değil, daha çok "başkan" olarak seslenilmesidir. Böylece o dönemde başkanlık yapanların başkanlık konumları daha vurgulu ve yerleşik kılınmaktadır. Benzeri bir seslenme Kanal 7'de eski belediye başkanı Recep Tayyip Erdoğan ile ilgili haberlerde de saptanmaktadır. Tayyip Erdoğan, "başkan" olarak haber metinlerinde adlandırılırken, 312. madde dolayısıyla yitirdiği başkanlık konumuna yeniden iştirilmekte ve sabitlenmektedir.

Kanal 7'nin bir diğer söylem özelliği, 18 Nisan seçim sürecinde Fazilet Partisi'nin yeni bir parti olmasına karşın, öteki partilerden daha hareketli bir kampanya dönemi geçirdiği; parti seçmeninin partilileri bile şaşırtacak kadar

çoşkulu olduğu anlamını sürekli üretmesidir. Bu anlamın üretilmesinde görsel ve sözel iki strateji izlenmektedir:

a.1- Fazilet Partisi'nin farklı illerde düzenlediği her miting haberi, önce parti lideri Kutan'ın kente ve miting meydanına gelişinin hareketli görüntüleriyle başlamakta; kalabalıklar özellikle genel çekimlerle gösterilmekte; kalabalıkların lidere, belediye başkanlarına ve partiye yaptıkları tezahüratlar ve attıkları sloganlar olabildiğince çok verilmektedir.

a.2- Haber metninin sözel örgütlemesinde ise, Fazilet Partisi'nin hangi mitingi ya da gösterisi olursa olsun, mitingin coşkuna, mitinglerin kalabalıklığına ilişkin sürekli vurgularda bulunmaktadır. Buna ilişkin örneklerden bazıları şöylece sıralayabiliriz:

1.4.1999: Her iki kentte (Van ve Rize) de coşkulu bir kalabalık tarafından karşılanan Kutan...

2.4.1999: Fazilet lideri Kutan sağanak yağışa rağmen meydanda toplanan binlerce kişiye seslendi

2.4.1999: Fazilet Partisi lideri Kutan dün Rize'de şaşırtıcı bir coşkuyla karşılanmıştı.

4.4.1999: Fazilet Partisi lideri dün Samsun ve Ordu'ya geçti. Coşkulu bir kalabalık tarafından karşılanan Kutan, eleştirileri ANAP ve DSP'ye yöneltti.

Kutan'ın konuşması sık sık sloganlarla kesildi.

5.4.1999: Altyazı : Fazilet'in meydan gösterisi.

6.4.1999: Yozgat meydanı hınca hınç doluydu.

15.4.1999: Fazilet'in Konya mitingi tam anlamıyla Fazilet Partisi'nin gövde gösterisine dönüştü.

Altbant: Konya'da Fazilet Coşkusu: Görülmemiş Kalabalık

Bu noktada her iki kanalın farklı gerçeklik iddialarının dilsel örgütlenişini karşılaştırmalı olarak görebilmek açısından, Fazilet Partisi'nin

Çorum Mitingi'ne ilişkin haber çözümlenecektir.

Olay: Çorum Mitingi

Tarih: 7. 4.1999

Kanal D:

Sunucu: Fazilet Partisi genel başkanı Recai Kutan bugün Çorumdaydı sayın seyirciler. Vatandaşlara seslenen Kutan, asıl irticanın hükümet uygulamaları olduğunu ileri sürdü.

Sloganlar: Fazilet gelecek zulüm bitecek

Üst ses: Fazilet Partisi genel başkanı Recai Kutan, seçim gezilerinin Çorum durağındaydı. Kutan, burada yaptığı konuşmada yine başörtüsü konusunu gündeme getirdi.

Kutan: Bir süre sonra Türkiye'yi İran'a döndürecekler ve hanımlarımızın başını zorla örtecekler diyorlar. Bunlar daha iktidara gelmiş değiller. Herkesin saçını zorla örtüp örtmeyecekleri belli değil. Sizin o şikayet ettiğiniz İran'dan ne farkınız var? Diyorsunuz ki İranlılar başları zorla örtüyorlar, siz de başları zorla açıyorsunuz.

Halk: Yuh

Üst ses: Kutan daha sonra Amasya ve Zonguldak mitinglerine gitti.

Görüntüler: Fazilet mitinginden kalabalık görüntüleri, yakın çekimler, çarşaf ve türbanlı kadınların yakın çekim görüntüleri. Yaşlı ve sakallı partililerin görüntüleri.

Kanal 7:

Sunucu: Liderler meydan meydan doluşmaya devam ediyor. Fazilet lideri Kutan bugün Çorum ve Amasya'daydı. Önce Fazilet'in mitinglerini getiriyoruz ekranlarınıza.

(Miting alanına Kutan girerken kalabalıkların görüntüleri veriliyor.)

Altyazı: Kutan Çorum ve Amasya'da/Coşkulu kalabalıklar karşıladı.

Üst ses: Fazilet lideri Kutan gittiği her yerde gördüğü coşkulu havayı Çorum'da da yakaladı. Kutan Çorum'da yaptığı konuşmada iktidara geldiklerinde yapacakları ilk icraatın demokrasiyi rayına oturtmak olduğunu söyledi.

Kutan: Allah'ın izniyle tek başına iktidara geliyoruz. Ve geldiğimiz zaman ilk teklif edeceğimiz şey, Batılı anlamda evrensel demokratik normlara uygun bir demokrasi tatbikatını bütün Türkiye için gerçekleştireceğiz.

Üst ses: Kutan Çorum'dan sonra Amasya'ya geçti. Amasya'da da coşkulu bir kalabalığa hitap eden Kutan, kesintisiz 8 yıl eğitim uygulamasını kaldırarak imam-hatip liselerinin önünü tekrar açacaklarını söyledi. Kutan, halk 18 Nisan'da kendisine zulmeden partilere dersini verecektir dedi.

Kutan: Gelin bunların dersini 18 Nisan'da sandıklarda verin.

Kalabalıklar: Başbakan Kutan, Kutan.

Fazilet Partisi'nin Çorum mitingi, her iki kanalda da farklı içeriklerle temsil edilmiştir. Kanal D, mitingi türban sorunuyla ilgili bir içerik üzerinden kurarken, Kanal 7 ise demokratikleşme talebini merkez alarak kurmuştur. Kanal D, türban konusunda Fazilet Partisi'nin karşıt konumunu, parti liderinin kendi ifadesiyle kurarken özellikle haberin görüntüleriyle anlamsal kapanma için ciddi bir müdahalede bulunmaktadır. Kutan'ın türbanı savunan konuşmasına, miting meydanındaki özellikle kara çarşafli kadınların ve sakallı yaşlıların görüntüleri eşlik etmiştir. Böylece Kanal D, Kutan'ın üretmeye çalıştığı başörtüsü yasağının kendisinin bir tür gericilik olduğuna ilişkin anlamı, göstergesel olarak gericiliğe işaret eden çarşafli kadın görüntüleriyle yerinden etmeye çalışmaktadır.

Kanal 7'de ise Fazilet Partisi mitinginin yine "coşkulu" geçtiğine dikkat çekilirken, Kutan'ın türban yasağına değil de 28 Şubat sürecinin uygulamalarından özellikle sekiz yıllık eğitime ve imam-hatiplerin kapatılmasına karşı çıkan sözleri alıntılanmaktadır. Kanal 7, aslında bütün haberleri boyunca türbana serbestlik tanınması gerektiğine ve varolan uygulamanın baskıcı olduğuna ilişkin anlamın üretimini DYP,

MHP, ANAP ve BBP'ye bırakmış görünmektedir. Bütün sağ partilerin uzlaştıkları türban serbestliğinden çok, eğitimle ilgili uygulamalara muhalefetlerini vurgulayarak kendilerini onlardan ayırt eden bir söylem kurmaya çalışmaktadırlar. Denilebilir ki Fazilet Partisi, Kanal 7 haberlerinde demokratikleşme vurgusunu, gerek yasal ve Anayasal düzenlemelere ve bu bağlamda Recep Tayyip Erdoğan'ın cezaevine girmesine karşı duruşlarıyla ve gerekse 28 Şubat süreci uygulamalarının eleştirisiyle geliştirmektedir. Bu karşı duruşlarından hangisinin haber içeriğinde merkezi olacağı ise daha çok Kanal 7'nin tercihi ve belirlenmesine kalmış görünmektedir.

SONUÇ

18 Nisan seçimlerinde Fazilet Partisi'nin Kanal D ve Kanal 7'de temsil edilmiş farklılıklarının mikro çözümlenmeyle sergilendiği bu çalışma, her iki kanalın yakın durdukları ideolojik çerçevelerin, Fazilet Partisi ve din olgusu ile ilgili haberlerin temsilde ayrımlara yol açtığı gözlenmektedir. Dinin bireysel yaşam sınırlarına çekilmesini kabul etmeyen ve toplumsal hatta siyasal yanına vurguda bulunan Kanal 7, siyasal İslam ile ilgili anlamları, Kanal D'nin aksine yasa dışılık, bölücülük, terörizm ve vatan hainliği ile en az düzeyde ilişkilendirerek inşa etmektedir. Buna karşılık Kanal D'de siyasal İslam, laik düzene yönelik tehditlerin tarihselliğine metinler arası referanslarda bulunarak temsil edilmektedir. Üstelik bu temsil, Fazilet Partisi'nin sürekli kapatılan Refah Partisi ile ilişkilendirilmesini de sağlamaktadır. Buna karşılık Kanal 7'de ise Fazilet Partisi'nin, yine tarihsel göndermelerle ısrarla Demokrat Parti ile ilişkilendirildiği saptanmaktadır. Her iki partinin kapatılması ve liderlerinin cezalandırılmasına dayanarak kurulan bu çağrışım, sadece Fazilet Partisi üyelerinin kendi ifadelerinde değil, aynı zamanda ve hatta daha çok, Kanal 7'nin haber bülteni içinde yayınladığı *Sandığın Öyküsü* adındaki dizi haberde sürekli kurulmuştur. Sandığın Öyküsü dizi haberinde, tek partili dönemden günümüze kadar olan siyasal alandaki mücadeleler, "demokratlar ve demokrat olmayanlar" arasındaki mücadele olarak tariflenmekte; demokrat olmadığı iddia edilen askerler, CHP ve bürokratlar "baskıcı zihniyetkiler" olarak adlandırılmaktadır.

Buradan hareketle Kanal D’de mücadelenin, varolan laik ve Atatürkçü sistem ile onu yıkmaya çalışan gerici ve anti- laik irticai kesim arasındaki bir mücadele olarak makro düzeyde tarif edildiği söylenebilirken; Kanal 7’de temsil edilen mücadelenin, milletin değerlerine sahip çıkmayan baskıcı anti-demokratlar ile milletin değerlerine sahip çıkan demokratlar arasındaki bir mücadele olarak tarif edildiği söylenebilmektedir. Refah Partisi’nin katıldığı bundan önceki seçim dönemlerinde, partinin ısrarla yürüttüğü mücadelede hedefleri, “siyasal sistemin içinde yer alma ve soygun düzenin dışında kalma” olarak belirmişti. Buna karşılık laik cephe ise Refah’ın yolsuzlukları ve usulsüzlüklerini deşifre etmeye çabalayarak, mücadeleyi “siyasal sistemin dışında ancak soygun düzeninin içinde yer alma” üzerine yürütülen bir mücadele olarak tanımlamaya çalışmıştı. Bu seçim döneminde Refah Partisi’nin ideolojik ardılı Fazilet Partisi’nin yürüttüğü mücadele, bir yanıyla Türkiye’deki demokrasi mücadeleleri tarihinden eklemlediği göstergelerle kendi varoluşunun meşruiyetini yeniden inşa etme üzerine merkezileşmiş olarak tanımlanabilir. Ancak büyük medyada Fazilet Partisi ile Refah Partisi arasındaki devamlılıklar üzerine yapılan açık ya da örtük vurgular, bu tarifi her seferinde yerinden etmektedir. Bu mücadelenin haber dilinde nasıl örgütlendiğine yönelik dikkatler, artık taraflılık/ tarafsızlık tartışmalarıyla geçiştirilemeyecek ölçüde eleştirel olmaktadır.

NOTLAR

(1) Merkez sağ iki parti olan Anavatan Partisi ve Doğru Yol Partisinin 1995’de kurduğu koalisyon hükümeti.

(2) *Arena* 23 Mart 1999, Kanal D ana haber bülteni, 24 Mart, 26 Mart, 6 Nisan 1999

REFERANSLAR VE KAYNAKLAR

Dursun Ç (2001) *Tv Haberlerinde İdeoloji*, İmge Kitabevi, Ankara.

Fairclough N (1995) *Media Discourse*, Edward Arnold, UK.

Hall S (1980) *Encoding/ Decoding*, A. Lowe, P. Willis (eds), *Culture, Media and Language*, Hutchinson, London.

Hartley J (1982) *Understanding News*, Routledge, London.

İnal A (1996) *Haber Okumak, Temuçin Yayınları*, İstanbul.

Mumby DK (1989) *Ideology and the Social Construction of Meaning: A Communication Perspective*, *Communication Quarterly*, 37(4), 291-204.

Parenti M (1986) *Inventing Reality*, Martin’s Press, NY.

Philo G (1982) *Seeing and Believing: Influence of Television*, Routledge, NY.

Tokgöz O (2000) *Temel Gazetecilik*, İmge Kitabevi, Ankara.

Tuchman G (1978), *Making News*, Free Press, London.

Van Dijk T (1994) *Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları*, M Küçük (der ve çev), Medya, İktidar, İdeoloji, Ark Yayınevi, Ankara, ss. 271-328.

Van Dijk T (1998) *Critical Discourse Analysis*, <http://www.hum.uva.nl/teun/cda.htm> ve *Handbook of Discourse Analysis*, D.Tannen, D.Schiffrin, H.Hamilton (eds).

White M (1987) *Ideological Analysis and Television*, RC Allen (ed), *Channels of Discourse*, Routledge, London, pp.134-171.

Woollacott J (1989) *Message and Meaning*, M Gurevitch, T Bennet, J Curran (eds), *Culture, Society and Media*, Methuen, GB, pp.91-111.